

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

# Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, [www.reprorecht.nl](http://www.reprorecht.nl)) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, [www.stichting-uvo.nl](http://www.stichting-uvo.nl)).

*No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.*

[info@bua.nl](mailto:info@bua.nl)  
[www.boomuitgeversamsterdam.nl](http://www.boomuitgeversamsterdam.nl)

# In memoriam Lars Brok

(1946-2023)

---

**Steve Adeney & Frank Asmus**

---

## **Afscheid**

*O wat haat ik*

*Liefde*

*Verpakt in tijd*

*Kussen*

*Met de smaak van*

*Afscheid*

(L. Brok, z.d.)

Lars Brok overleed 12 oktober jongstleden op 77-jarige leeftijd in zijn woning in Den Bosch. Hij heeft velen in binnen- en buitenland geïnspireerd met zijn enthousiasme en originaliteit. Hij was een uitgesproken vertolker van het systemisch gedachtegoed.

Brok werd geboren op 11 mei 1946 in Rotterdam. Na de studie geneeskunde in Groningen volgde hij de opleiding aan de Internationale School voor Psychodrama van het echtpaar Elephtery uit Florida. Na de specialisatie psychiatrie in Rotterdam, ging hij in 1978 werken in het St. Willibrord Psychiatrisch Centrum te Heiloo. Van 1991 tot 2006 werkte hij bij het MFC Zuid in Rotterdam. In 1981 ging hij naar Rome om gedurende vier weken in een internationale groep getraind te worden door Maurizio Andolfi. Dat was het begin van een langdurige verbintenis met Andolfi en de internationale groep. Vele malen zou hij er terugkomen om mee te doen als deelnemer, medeorganisator of workshopgever. Hij was actief bij de NVRG vanaf de begintijd in 1983 in onder andere de opleidingscommissie en hij maakte deel uit van de eerste redactie van het tijdschrift *Systeemtherapie*. Het Instituut voor Systeembenadering, Supervisie, Opleiding, Onderzoek – Holland (ISSOOH) werd in 1984 opgericht door Brok en Rick Pluut. Samen gaven zij tot 1999 de systeemopleiding Van Pathologica

naar Logica. De afgelopen vijftien jaar was Lars Brok een groot deel van het jaar met zijn vrouw Marijke in vele landen en continenten om daar workshops en opleidingen te geven. Hij schreef mee aan enkele hoofdstukken in het boek van Andolfi en Haber (1994). De Nederlandse vertaling hiervan verscheen in *Systeemtherapie* (Brok, 1990) en wordt nog steeds gebruikt in opleidingen. Daarnaast schreef hij (Ellenwood & Brok, 2014) over impasses in behandelingen, de rol van de therapeut hierbij en hoe hiermee om te gaan.

Brok heeft zich speciaal ingezet voor mensen met een psychotische kwetsbaarheid. Zo zette hij groepen op waarin de deelnemers hun eigen genogram en levensverhaal maakten en hun klachten in een context werden geplaatst, wat niet zo gebruikelijk was bij deze mensen. Ook werkte hij veel met vluchtelingengezinnen en mensen met een migratieachtergrond.

Unieke verhalen van cliënten en systemen stonden centraal, geen diagnoses. Hij leerde opleidingen om niet bang te zijn maar zich te verbinden met wat zich aandiende en daagde hen daarmee uit om buiten hun comfortzone te komen. De inspiratie van Andolfi was sterk aanwezig: de aanmeldingsklacht verbinden met onopgeloste thema's in het gezinsfamiliesysteem, dit uitvergroten en het dilemma terugleggen in het systeem, met het geloof dat ze de krachten en mogelijkheden hadden om nieuwe stappen te zetten vanuit een ander perspectief.

Enkele anekdotes:

Mijn (S.A.) eerste ontmoeting met Brok was bij een supervisiesessie van een collega. Brok speelde een 'kiekeboespel' achter de flap-over. Telkens weer verstopte hij zich, tot de (serieuze) therapeut begon te lachen. Het ging om het speelse, de clown als bron van creativiteit. Het haakte aan bij mijn verlangen om iets nieuws te beginnen.

Bij de livesupervisie waren alle collega's welkom achter het oneway-scherm. Een stimulans om samen met de systeemtherapeut van de jeugdafdeling te werken. Hieruit ontstond een systeemteam. Gewoon dóén, was Broks motto. Opereer in de marge, voorbij stroperige beleidsdiscussies.

Een onophoudelijk ruziënd echtpaar was gekomen, samen met hun twee tienerkinderen. Brok kwam vanachter het scherm: 'Dit heb ik nooit eerder meegemaakt in mijn carrière. Uw behandelaar heeft gelogen. Hij heeft mij verteld dat dit jullie kinderen zijn. Dit is onmogelijk. Zulke leuke kinderen. Ze moeten de kinderen van de burens zijn.'

Een ouderling, strak in het pak, kwam voor een intake vanwege familieproblemen. Zijn eerste vraag, voor het gesprek begon, was: 'Van welke kerk ben je?' Pogingen om het waarom van de vraag te exploreren mislukten. Broks reflectie hierop was dat de enig juiste reactie was geweest

om te zeggen 'de verkeerde'. Want ook de persoon naast je op de kerkbank denkt en gelooft altijd anders.

Brok ging nog naar het internationale familietherapiecongres in Assisi op 6-8 juli van afgelopen jaar, georganiseerd door de Accademia di Psicoterapia della Famiglia. Hij ontving daar de Lifetime Achievement Award uit handen van Maurizio Andolfi. Hij nam daar, in het bijzijn van zijn vrouw, afscheid van veel (internationale) vrienden tijdens een bijzonder samenzijn. Lars Brok heeft veel mensen geraakt.

**Steve Adeney** is systeemtherapeut, werkzaam in het Centrum voor Gezinsbehandeling Drechtsteden te Dordrecht. E-mail: [steve.adeney@gmail.com](mailto:steve.adeney@gmail.com)

**Frank Asmus** is psychiater en relatie-en gezinstherapeut, werkzaam in het BuurtzorgT Team Nijmegen West. E-mail: [fp.asmus@gmail.com](mailto:fp.asmus@gmail.com)

### Literatuur

Andolfi, M., & Haber, R. (Eds.). (1994). *Please help me with this family – Using consultants as resources in family therapy*. Brunner/Mazel.

Brok, L. (z.d.). *Gedichten 1967-2020*.

Brok, L.J.M. (1990). *De verwijzer – Collega,*

*cliënt of blok-aan-het-been. Systeemtherapie*, 2(3), 109-125.

Ellenwood, A.E., & Brok, L. (2014). *Shake-up – Moving beyond therapeutic impasses by deconstructing rigidified professional roles*. Lulu Publishing Services.